

# RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

## Tytuł programu

Ramowy program szkolenia w zakresie wspomagania przedszkoli w rozwijaniu kompetencji kluczowych dzieci

## Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kształtowanie kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym

## Opis kompetencji

Kompetencje kluczowe to kompetencje, które wspierają rozwój osobisty, włączanie w życie społeczne, aktywne obywatelstwo i funkcjonowanie na rynku pracy. Proces kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych trwa przez całe życie, zaś jego instytucjonalnym początkiem jest uczestnictwo dziecka w różnych formach edukacji przedszkolnej.

W zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie<sup>1</sup> zostały określone następujące kompetencje kluczowe:

- porozumiewanie się w języku ojczystym;
- porozumiewanie się w językach obcych;
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;

<sup>1</sup> Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

- kompetencje informatyczne;
- umiejętność uczenia się;
- kompetencje społeczne i obywatelskie;
- inicjatywność i przedsiębiorczość;
- świadomość i ekspresja kulturalna.

Znajomość definicji i przyjęcie sposobu rozumienia kompetencji zawartych w ww. dokumencie jest bazą dla projektowania szkoleń w oparciu o niniejszy ramowy program.

## **Specyfika kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w przedszkolu**

### **Rozwój dziecka a kształtowanie kompetencji kluczowych**

Wiek przedszkolny to okres, w którym przed dzieckiem stoją niezwykle trudne zadania rozwojowe. Wiąże się on z przygotowaniem się do pójścia do szkoły. U podstaw realizacji tych zadań stoją: gotowość dziecka do opuszczenia domu rodzinnego i nabycie umiejętności radzenia sobie w typowych sytuacjach edukacyjnych, a także zdolność do funkcjonowania w środowisku rówieśniczym. Wiek przedszkolny to czas kształtowania się samodzielności, sprawczości, rozwijania zmysłów, wyobraźni i intelektu. W rozwoju emocjonalnym dziecka przedszkolnego zachodzą ważne zmiany, do których należy zaliczyć nabywanie sprawności w zakresie kontroli emocji, ich rozumienia i rozpoznawania. W obszarze rozwoju poznawczego następuje przesunięcie zainteresowań dziecka z aspektów zewnętrznych, dostępnych zmysłom, w kierunku tego, co wewnętrzne, niedostępne bezpośredniemu poznaniu – pojawiają się nowe kategorie poznawcze, tj. myślenie słowne oraz początki myślenia intuicyjnego.

Dynamiczny rozwój mowy powala na poszerzenie wiedzy o otoczeniu, pojawia się zdolność ujmowania rzeczywistości w czasie przyszłym, teraźniejszym i przeszłym, dostrzeganie odmienności poglądów innych osób. Zabawa staje się w wieku przedszkolnym podstawową aktywnością dziecka – źródłem jego wiedzy o świecie, identyfikatorem postaw moralnych, podstawą do rozwoju słownictwa oraz rozwoju intelektualnego, a także okazją do zawierania i podtrzymywania relacji społecznych z rówieśnikami i dorosłymi.

Naturalne procesy, jakim podlega dziecko w okresie przedszkolnym, pozwalają na jego stymulację w kierunku kształtowania kompetencji kluczowych – tworzenie się podwalin pod poszczególnymi kompetencjami kluczowymi jest naturalnie powiązane z procesami rozwojowymi dziecka, np. rozwój mowy i poszerzanie się czynnego słownika pozwala na rozwijanie kompetencji porozumiewania się w języku ojczystym i języku obcym oraz kompetencji społecznych i obywatelskich, zabawa jako podstawowa aktywność dziecka kształtuje inicjatywność, przedsiębiorczość, świadomość i ekspresję kulturową, ciekawość i zadawanie pytań jest podstawą do rozwoju kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych oraz kompetencji uczenia się. W żadnym etapie rozwojowym zależności pomiędzy naturalną aktywnością dziecka, jego bezpośrednimi potrzebami a możliwościami nie mają tak bezpośredniego przełożenia na kształtowanie się kompetencji kluczowych jak w wieku przedszkolnym.

## Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej<sup>2</sup>

Kształtowanie kompetencji w placówce przedszkolnej ma szczególny charakter. Z jednej strony ma na celu wyposażenie dziecka w odpowiednią wiedzę, a z drugiej – dostarczenie okazji, które pozwolą wyrobić w nim odpowiednie nawyki i zdobyć umiejętności praktyczne, a także umożliwią poprzez działanie kształtowanie odpowiednich postaw. Na tym etapie rozwojowym i edukacyjnym na

<sup>2</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977)

szczególną uwagę zasługują zatem modelowanie, naśladowanie pozytywnych wzorców, oraz świadome tworzenie sytuacji pozwalających na aktywne uczestnictwo, odczuwanie i eksplorację dostępnej przestrzeni.

Konteksty rozumienia kompetencji kluczowych<sup>3</sup> w przedszkolu:

### **Porozumiewanie się w języku ojczystym**

Porozumiewanie się w języku ojczystym to zdolność codziennego komunikowania się dziecka w środowisku przedszkolnym z dorosłymi i innymi dziećmi. Jest ono ukierunkowane i poddane kontroli merytorycznej oraz zmierza do stopniowego rozszerzania zarówno w obszarze wyrażania i interpretowania pojęć, jak i myśli, uczuć, faktów, opinii. Porozumiewanie się w języku ojczystym to również zdolność językowej interakcji z otoczeniem najbliższym dziecku i otoczeniem zewnętrznym (np. w sklepie). Kształtowanie tej postawy w przedszkolu to również ukazywanie kontekstów społecznych i kulturowych, wskazywanie na konieczność zachowania zgody we wzajemnym funkcjonowaniu podczas nauki, zabawy i sytuacji zadaniowych. Obszar ten należy rozumieć także jako wsparcie w rozwoju mowy dziecka, otwarcie dziecka na świat języka pisanego i mówionego oraz komunikacji wykorzystujących alternatywne kanały przekazu i odbioru.

### **Porozumiewanie się w językach obcych**

Kompetencja związana z porozumiewaniem się w językach obcych w środowisku przedszkolnym wyraża się w otwarciu dziecka na doświadczenie inności i różnorodności językowej, kulturowej, obyczajowej, a także na wprowadzenie go w odmienne do znanych mu sytuacji społecznych. Rozumienie różnic kulturowych oraz uwrażliwienie z jednej strony na ich bogactwo, z drugiej zaś na kultywację lokalnych i narodowych tradycji (w tym językowych) służy otwarciu dziecka, poszerzaniu jego perspektywy poznawczej

<sup>3</sup> Biała Księga. Nauczanie i uczenie się. Na drodze do uczącego się społeczeństwa, Komisja Europejska, Warszawa 1997.

i zachęceniu do aktywnej eksploracji przestrzeni językowej innych kultur. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym opiera się na prezentacji dorobku językowego, kulturowego i społecznego innych narodów, wprowadzaniu do zabaw językowych, używaniu zwrotów w języku obcym w sytuacjach codziennych – w zabawie i nauce, ukazywaniu korzyści, jakie wynikają z umiejętności posługiwania się językiem obcym (również takich, jak nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów międzyludzkich, a także właściwe odbieranie i interpretowanie wzajemnych przekazów).

### **Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne**

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne realizowane są na etapie wychowania przedszkolnego między innymi w postaci rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Podstawowe kompetencje naukowo-techniczne odnoszące się do opanowania, wykorzystywania i stosowania wiedzy oraz sposobów i metod objaśniających świat przyrody, realizowane są w przedszkolach poprzez pracę w różnych obszarach, zaś szczególnie istotne wydają się działania związane z eksperymentowaniem, sprawdzaniem, powtarzaniem procedur i instrukcji oraz weryfikowaniem wiedzy i odnoszeniem jej do codziennych sytuacji, które dziecko zna i w których może dokonywać uogólnień i uszczegółowień.

### **Kompetencje informatyczne**

Sposobami realizacji tej kompetencji stają się w przedszkolu działania zmierzające do sprawnego korzystania z nowoczesnych źródeł i nośników informacji. Obszarem wskazanym w podstawie programowej jako szczególnie istotny z punktu widzenia rozwoju tej umiejętności, jest obszar związany z rozwojem intelektualnym wspomagany poprzez zabawy projektowe, konstrukcyjne oraz pracę techniczną i plastyczną. Zastosowanie technik informacyjnych pozwala ukazać zarówno zagrożenia, wzbudza ostrożność

u młodego odbiorcy mediów masowych, jak również rozszerza możliwości odbioru rzeczywistość społecznej, przyrodniczej i kulturowej. Dziecko w wieku przedszkolnym stopniowo i pod kontrolą wprowadzane jest w przestrzeń wirtualną, przez co zyskuje możliwość rozwijania wszystkich pozostałych kompetencji kluczowych.

### **Umiejętność uczenia się**

Kompetencje związane z uczeniem się jawią się na tym etapie jako niezwykle istotne – właściwe wyposażenie dziecka w aparat metodyczny jest inwestycją na całe życie. Przedszkole to pierwsze metodyczne doświadczenie dziecka z uczeniem, uczeniem się konsekwentnym, możliwie świadomym i ukierunkowanym na osiągnięcie konkretnych celów. Istotne z perspektywy właściwego wdrażania do rozwoju tej kompetencji jest przygotowanie dziecka do różnych form nauki – pracy grupowej i indywidualnej oraz do różnorodności stylów uczenia się. Jest to również czas wzbudzania motywacji do nauki, kształtowania perspektywy motywacji wewnętrznej, zadaniowej, ukierunkowanie wysiłków. Ważne jest stworzenie dzieciom sytuacji, w których uczą się gospodarowania czasem przeznaczonym na zabawę, współpracują przy realizacji zadania i biorą odpowiedzialność za wynik swoich działań. Kompetencja ta jest kształtowana poprzez realizację wszystkich obszarów podstawy programowej wychowania przedszkolnego, a rezultaty w tym obszarze są ściśle skorelowane z umiejętnościami, postawami i prezentowanymi sposobami pracy nauczyciela. Ważnym elementem pracy wychowawcy jest zatem doskonalenie warsztatu oraz podejmowanie działań ze świadomością powiązań między procesami edukacyjnymi z funkcjonowaniem społecznym i aktywnością codzienną dziecka.

### **Kompetencje społeczne i obywatelskie**

Kompetencje społeczne i obywatelskie, rozumiane jako zdolność do stopniowego wychodzenia poza obszar rodziny, zmierzają do tego, by stwarzać dziecku warunki do pracy z innymi, pracy w grupie, by mogło podejmować odpowiedzialność za grupę.

Przedszkole winno stać się miejscem budowania samorządności dzieci, należy włączać je w część procesu podejmowania decyzji oraz poznawania przesłanek prowadzących do ich podejmowania. W kontekście przedszkola istotne jest, aby dziecko zrozumiało obyczaje i sposoby funkcjonowania osób w różnych społeczeństwach i środowiskach, dostrzegało różnorodność zachowań, a stopniowo też różnorodność postaw, aby zmierzało w kierunku dokonywania wyborów, które mają realne konsekwencje i warunkują funkcjonowanie w grupie. Bardzo ważne jest budzenie zainteresowania dzieci otoczeniem domu i przedszkola, zachęcanie do podejmowania działań na rzecz dobra wspólnego, działań dziecięcego wolontariatu, na miarę możliwości dzieci.

### **Inicjatywność i przedsiębiorczość**

Poczucie inicjatywy i przedsiębiorczość należy rozumieć jako zdolność do wcielania pomysłów w czyn. Kompetencja ta obejmuje działania zmierzające do rozwoju poczucia sprawstwa. Istotne na etapie wychowania przedszkolnego jest kształtowanie umiejętności planowania działań oraz wdrażanie do konsekwentnego ich realizowania; umiejętność ta inicjowana jest w przedszkolu np. poprzez pracę metodą projektu edukacyjnego oraz uczestnictwo w wydarzeniach, programach i akcjach tematycznych. Kompetencja ta jest kształtowana wielopłaszczyznowo, i co ważne, jej elementy powinny być obecne podczas wszystkich działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych, w których uczestniczy dziecko.

### **Świadomość i ekspresja kulturalna**

Praca w obszarze świadomości i ekspresji kulturowej ukierunkowana jest na twórcze wyrażanie idei, doświadczeń i emocji za pośrednictwem różnorodnych środków ekspresji: muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych. Doświadczenia takie pozwalają na wyrażenie przez dziecko różnorodnych stanów emocjonalnych, wyzwolenie pozytywnych stanów emocjonalnych, a przez to otwarcie się na nowości, wzmacniają inicjatywę, pomagają w nawiązaniu relacji i wyrażaniu stanów emocjonalnych.



W kształtowaniu tej kompetencji ważne jest zachęcanie dzieci do uczestnictwa w inicjatywach związanych z poznawaniem, przeżywaniem i kreowaniem kultury regionalnej i narodowej, jak również ukazywanie różnorodności zasobów i tradycji kulturalnych innych narodów.

## **Wspieranie dzieci w wieku przedszkolnym w rozwijaniu kompetencji**

Kształtowanie kompetencji kluczowych na etapie wychowania przedszkolnego jest realizacją naturalnych potrzeb dziecka i w takim ujęciu powinno być wdrażane przez placówki przedszkolne. Sukcesem nauczycieli, którzy pracują na tym etapie edukacyjnym, będzie dostrzeżenie przenikalności zakresów kompetencyjnych, ich spójności z aktywnością dziecka oraz wykorzystanie okazji, by je rozwijać w sytuacjach życia codziennego. W sposób szczególny środowisko przedszkolne sprzyja wszechstronnemu rozwijaniu kompetencji dziecka i synchronicznemu łączeniu procesów edukacyjnych i wychowawczych, co daje możliwość kształtowania wszystkich składowych kompetencyjnych – wiedzy, umiejętności i postaw. Dla świadomego i planowego rozwijania kompetencji kluczowych nauczyciele przedszkolni powinni znać charakterystykę każdej z ośmiu kompetencji, umieć ją dostosować do możliwości wieku przedszkolnego, dobrać metody realizacji treści oraz wykorzystać okazje, które sprzyjają rozwojowi każdej z nich. Istotna dla rozwoju kompetencji jest współpraca przedszkola z instytucjami, organizacjami, przedsiębiorstwami funkcjonującymi w lokalnym środowisku.

Opisany poniżej profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym, został określony w sposób szczegółowy w podstawie programowej poprzez wskazanie efektów. Uwzględniając zawarte w dokumencie zapisy, warto zwrócić szczególną uwagę na wyniki kształcenia, które mają charakter transobszarowy. Realizowane są w różny sposób, z uwzględnieniem szerokiej gamy metod i technik, ponieważ dziecko uczęszczające do przedszkola należy uwrażliwiać na społeczny kontekst kompetencji, ukazywać ich rozwojowy charakter oraz podkreślać konieczność pracy nad nimi przez całe życie. Nie mają one charakteru ostatecznego,



podlegają jednak ciągłej aktualizacji i muszą być weryfikowane (autoweryfikacji i zderzenia z innymi osobami). Należy mieć na uwadze, że wiele wymagań związanych z poszczególnymi kompetencjami kluczowymi wymaga wyjścia poza zapisy podstawy programowej, dostosowania do możliwości danej grupy dzieci, zasobu wiedzy, umiejętności i doświadczeń, z jakimi zaczynają one edukację w danym roku.

## Profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym

### Wiedza

Dziecko w wieku przedszkolnym:

- zna zasady panujące w przedszkolu oraz dostrzega fakt, że mają one zastosowanie również w innych kontekstach sytuacyjnych (wie, że podobne reguły występują w szkole, pracy i miejscach publicznych);
- dostrzega uniwersalny charakter wiedzy zdobytej podczas zajęć w przedszkolu;
- zna podstawowe reguły językowe, stosuje poprawnie zwroty język polskiego oraz posiada bogaty zasób słów pozwalających mu na wyrażanie podstawowych potrzeb poznawczych;
- dostrzega potrzeby innych dzieci oraz potrafi odnieść się do nich (zareagować adekwatnie do sytuacji);
- rozumie konieczność szukania pomocy u innych osób zarówno dorosłych, jaki i rówieśników.
- wie, na czym polega pomiar oraz przeprowadza pomiary wykorzystując różne sposoby;
- klasyfikuje i szereguje elementy otaczającego go środowiska, dostrzegając reguły funkcjonowania przyrody ożywionej i nieożywionej;

- rozpoznaje oraz prawidłowo odczytuje znaki językowe, piktogramy i ikony;
- wie, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej językowej należy;
- wie, że ludzie porozumiewają się za pomocą różnych sposobów i języków;

## Umiejętności

Dziecko w wieku przedszkolnym:

- wyraża swoje potrzeby za pomocą komunikatów słownych oraz prawidłowo odczytuje komunikaty innych dzieci oraz nauczycieli;
- planuje swoje działania w sytuacjach edukacyjnych i zabawowych oraz potrafi odnieść się do pomysłów i zadań innych dzieci;
- pokonuje trudnościami jakie, napotyka podczas realizacji własnych pomysłów poprzez własną aktywność lub przy ukierunkowanej pomocy osób dorosłych;
- prosi o pomoc;
- przestrzega reguł obowiązujących w społeczności przedszkolnej i wskazuje na konsekwencje ich złamania;
- ocenia swoje zachowanie w odniesieniu do norm panujących w grupie i placówce;
- wykorzystując różnorodne sposoby zdobywania wiedzy, krytycznie odnosi się do uzyskanych informacji;
- weryfikuje zdobytą wiedzę poprzez doświadczenie własne, eksperymenty kontrolowane oraz dzięki korzystaniu z potencjału innych dzieci i wskazówek nauczycieli;

- korzysta z technologii komunikacyjnych w sytuacjach edukacyjnych oraz dostrzega zagrożenie wynikające z ich niewłaściwego wykorzystania;
- podejmuje próby samodzielnego odwzorowywania liter, cyfr, piktogramów i figur geometrycznych;
- korzysta z różnych prostych formach ekspresji – plastycznych, muzycznych i parateatralnych;
- wskazuje na pozaprzedszkolny kontekst zdobytej wiedzy – potrafi wskazać inne przykłady niż te odnoszące do przestrzeni przedszkolnej;
- wykorzystuje wiedzę zdobytą w przedszkolu, w domu i w innych sytuacjach oraz potrafi wskazać na możliwości jej rozszerzenia;

## Postawy

Dziecko w wieku przedszkolnym:

- przestrzega reguł panujących w przedszkolu i potrafi zareagować w sytuacji, kiedy są łamane zasady i normy;
- jest otwarte na nowe wyzwania i chętnie je podejmuje;
- dostrzega potrzebę zdobywania wiedzy, jej weryfikowania i poszukiwania nowych obszarów do działania;
- jest chętny do pracy w różnych obszarach edukacyjnych;
- chętnie współpracuje z innymi;
- samodzielnie poszukuje okazji edukacyjnych i rozwojowych;
- wspiera inne dzieci w codziennych sytuacjach edukacyjnych.

## Profil kompetencyjny nauczyciela

Uwzględniając wieloaspektowy charakter pracy nauczyciela wychowania przedszkolnego oraz wyzwania, jakie napotyka w swojej pracy, które wynikają z kierunku rozwoju społeczeństwa europejskiego, należy oprzeć zakres jego oddziaływań o następujące kompetencje<sup>4</sup>:

- merytoryczne (zakres formalnie zdobytej wiedzy, uzupełniany na bieżąco poprzez różnego rodzaju działania samokształcące i doskonalące);
- psychologiczno-pedagogiczne, obejmujące wiedzę z zakresu psychologii rozwojowej i wychowawczej oraz umiejętność wykorzystanie tej wiedzy w praktyce;
- diagnostyczne, związane z poznawaniem uczniów i ich środowiska;
- planowania i projektowania oddziaływań edukacyjnych (planowanie działań, organizacja pracy, kontrola rezultatów);
- dydaktyczno-metodyczne (wiedza na temat zasad i metod realizacji procesu kształcenia);
- komunikacyjne (wiedza na temat procesu komunikowania, a także umiejętność efektywnego nadawania i odbierania komunikatów);
- medialne i techniczne, związane są z organizowaniem warsztatu pracy własnej i pracy dziecka;
- autoedukacyjne – planowanie i prowadzenie własnego rozwoju.

Z powyższych kompetencji wynika określona wiedza, umiejętności i postawy, jakimi powinien wykazywać się nauczyciel wychowania przedszkolnego.

<sup>4</sup> W. Strykowski, *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, „Neodidagmata”, nr 27/28, Poznań 2005.

## Wiedza

- wyodrębnia i interpretuje poszczególne kompetencje kluczowe oraz wskazuje na społeczne uzasadnienie ich rozwoju począwszy od edukacji przedszkolnej;
- posiada biegłą znajomość problematyki związanej z rozwojem dzieci w wieku przedszkolem oraz projektowaniem, realizacją i oceną efektywności oddziaływań edukacyjnych;
- wymienia, identyfikuje i opisuje psychospołeczne i pedagogiczne uwarunkowania kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
- wskazuje możliwości kształtowania poszczególnych kompetencji kluczowych na kolejnych etapach rozwojowych;
- wskazuje na społeczne i jednostkowe konsekwencje wynikające z braku wsparcia dziecka w rozwoju jego potencjału;
- poszukuje informacji dotyczących możliwości rozwoju potencjału dziecka oraz potrafi zaangażować w ten proces innych nauczycieli, rodziców i osoby z otoczenia dziecka;
- wskazuje na specyficzne sposoby osiągania kompetencji kluczowych w perspektywie wymagań edukacyjnych przedszkola, dalszej edukacji szkolnej oraz edukacji całościowej.

## Umiejętności

- stosuje metody nauczania i kształtuje postawy zalecane do pracy w przedszkolach oraz potrafi wskazać na możliwości ich użycia w kontekście rozwoju kompetencji kluczowych;
- diagnozuje potencjał dziecka w odniesieniu do poszczególnych kompetencji, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji kluczowych

- ogniskuje procesy dydaktyczny i wychowawczy wokół wszechstronnego rozwoju kompetencji kluczowych dzieci;
- projektuje działania edukacyjne w sposób zindywidualizowany, uwzględniając potrzeby dziecka, możliwości własne oraz placówki;
- potrafi powiązać treści edukacyjne przewidziane dla dzieci trzy-, cztero-, pięcio-, sześciolletnich z kontekstem społecznym;
- wykorzystuje technologie informacyjne i komunikacyjne do doskonalenia procesów edukacyjnych;
- posiada umiejętność analizy oceny swoich działań oraz modyfikowania sposobów pracy w zależności od potrzeb dzieci na różnych etapach rozwojowych oraz dzieci o różnych poziomach rozwoju kompetencyjnego;
- korzysta z pomocy specjalistów w sytuacjach wymagających specjalnego wsparcia rozwoju kompetencji dziecka;
- motywuje rodziców, innych nauczycieli i opiekunów do podejmowania wysiłku w kierunku wspierania dziecka w rozwoju poszczególnych kompetencji;
- współpracuje z instytucjami, przedsiębiorstwami, organizacjami z otoczenia przedszkola w działaniach na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych dzieci.

## Postawy

- szanuje innych ludzi, jest otwarty na odmienność i tolerancyjny w kontaktach z innymi osobami;
- przestrzega praw dziecka,
- jest gotów analizować i eliminować czynniki, które zagrażają podstawowym zasadom współżycia społecznego;
- jest ukierunkowany w swoich działaniach na utrzymywanie partnerskich kontaktów z innymi nauczycielami, rodzicami, przedstawicielami środowiska lokalnego oraz innymi placówkami oświatowymi;

- posiada gotowość do pracy zespołowej zarówno z dziećmi, jak i z dorosłymi;
- dąży do rozwoju własnego w obszarze kompetencji kluczowych.

## Adresaci szkoleń

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni i trenerzy oświaty

## Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomagania szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów

## Cele szczegółowe szkolenia

Uczestnik:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowania dzieci do życia społecznego i funkcjonowania w dorosłym życiu;
- rozumie potrzebę holistycznego rozwoju kompetencji kluczowych i wpływ procesu uczenia się–nauczania dzieci w wieku przedszkolnym na ich kształtowanie;



- zna metody i techniki uczenia się/nauczania służące rozwijaniu kompetencji kluczowych i warunki służące ich realizacji na etapie wychowania przedszkolnego;
- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie;
- prowadzi wspomaganie szkoły/przedszkola w celu zintegrowanego kształtowania kompetencji kluczowych dzieci, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu holistycznego kształtowania kompetencji kluczowych;
- określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli osoby prowadzącej wspomaganie szkół/przedszkoli.

## Tematy modułów

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły/przedszkola – wprowadzenie do szkolenia.

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji.

Moduł III. Przedszkole jako organizacja ucząca się – czynniki warunkujące rozwój kompetencji kluczowych u dzieci w wieku przedszkolnym.

Moduł IV. Rozwijanie kompetencji kluczowych w wychowaniu przedszkolnym.

Moduł V. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.

Moduł VI. Metody i formy pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych.

Moduł VII. Wspomaganie pracy przedszkola w rozwoju kompetencji kluczowych – podsumowanie.

Moduł VIII Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomaganie szkół.

## Forma realizacji

Szkolenie blended learning

## Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – ok. 70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – ok. 20 godzin

## Liczebność grupy szkoleniowej

Około 20 osób

## Treści szkolenia

### Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

#### Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli/placówek i zadania instytucji systemu oświaty, odpowiedzialnych za wspieranie szkół/przedszkoli/placówek;
- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły/przedszkola/placówki: specjaliści do spraw wspomagania, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;

- planuje wykonanie zadania, polegającego na organizacji i prowadzeniu wspomagania trzech szkół/przedszkoli/placówek w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

## Szczegółowe treści

- Założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli/placówek.;
- Etapy procesu wspomagania szkół/przedszkoli/placówek: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomagania.
- Zasady działania sieci współpracy i samokształcenia.
- Zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół/przedszkoli/placówek.
- Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły/przedszkoli/placówek w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.
- Znaczenie ewaluacji pracy szkoły/przedszkola/placówki (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły/przedszkola/placówki.
- Zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjaliści ds. wspomagania, eksperta, dyrektora szkoły/przedszkola/placówki, nauczycieli oraz innych pracowników szkoły.
- Charakterystyka zadania uczestników szkolenia, polegającego na wspomaganiu trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

## Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M., Wysocka J. (red.), *Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1270).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 września 2016 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2016 r. poz. 1591).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 198) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw.
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r. poz. 191).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2015 r. poz. 2156 oraz z 2016 r. poz. 35, 64, 195, 668 i 1010).

[Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół](#) na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji

## Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza studium przypadku), metaplan, world café, jigsaw.

## Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

### Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- analizuje pojęcie kompetencji;
- charakteryzuje kompetencje kluczowe zgodnie z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie;
- wykazuje znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- analizuje zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- dowodzi ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- wyjaśnia rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

## Szczegółowe treści

- Kompetencje rozumiane jako wiedza, umiejętności i postawy;
- Kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego – definicje;
- Społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie;
- Kompetencje kluczowe a rozwój intelektualny i psychomotoryczny dziecka;
- Wpływ kompetencji kluczowych na sprawne funkcjonowanie dzieci w dorosłym życiu i na rynku pracy;
- Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek;
- Ponadprzedmiotowy charakter kompetencji kluczowych;
- Rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży;
- Zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

## Zasoby edukacyjne

- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, [\*Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i możliwości tworzenia polityki edukacyjnej Raport Eurydice\*](#), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2012 [online, dostęp dn. 30.08.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012 r. poz. 977 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).

- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).

### **Zalecane metody i techniki pracy**

Metody podawcze: wykład, prezentacja.

Metody warsztatowe: praca w grupach (analiza dokumentów), dyskusja, quiz, piramida priorytetów.

## **Moduł III. Przedszkole jako organizacja ucząca się – czynniki warunkujące rozwój kompetencji kluczowych dzieci w przedszkolu**

### **Cele operacyjne**

Uczestnik szkolenia:

- formułuje wyzwania związane z kształtowaniem kompetencji kluczowych wśród dzieci dla współczesnego przedszkola oraz opisuje szanse i zagrożenia z nimi związane;
- określa czynniki, zależne od przedszkola, wpływające na rozwój kompetencji kluczowych dzieci;
- analizuje i wyjaśnia rolę zapisów zawartych w wymaganiach państwa wobec szkół i placówek oświatowych dla rozwijania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
- rozumie wpływ kompetencji nauczyciela wychowania przedszkolnego na rozwój kompetencji dzieci;



- identyfikuje czynniki warunkujące wprowadzanie zmiany i stosuje tę wiedzę w planowaniu i realizacji wspomagania przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci

## Szczegółowe treści

- Przedszkole wobec wymagań współczesnego świata:
  - znaczenie kształtowania kompetencji kluczowych dla rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym;
  - czynniki sprzyjające rozwojowi tych kompetencji na terenie przedszkola;
  - czynniki hamujące i sposoby ich przewyższania;
  - wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako wskazówka do tworzenia właściwych warunków dla kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.
- Profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym w świetle zapisów podstawy programowej i zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczących kompetencji kluczowych – ogólne kierunki wspomagania prowadzonego w przedszkolu.
- Osoba nauczyciela wychowania przedszkolnego jako jeden z kluczowych czynników wpływających na rozwój kompetencji dzieci – profil kompetencyjny nauczyciela;
- Wykorzystanie koncepcji organizacji uczącej się dla planowania wspomagania w przedszkolu w obszarze kompetencji kluczowych:
  - mistrzostwo osobiste – wspomaganie przedszkola w zakresie planowania rozwoju zawodowego kadry przedszkola;
  - modele mentalne – analiza przekonań i sposobów postrzegania rzeczywistości wpływających na możliwość kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;

- podzielana wizja – wspólna analiza wyników diagnozy przedszkola w obszarze kompetencji kluczowych dzieci – droga do tworzenia spójnej wizji rozwoju;
- uczenie się zespołowe – dostrzeganie potencjału i rozumienie ograniczeń w zespole jako zadanie osoby wspomagającej przedszkole;
- myślenie zespołowe – znaczenie współpracy, zespołowego planowania i działania oraz współodpowiedzialności dla kształtowania kompetencji kluczowych dzieci.

## Zasoby edukacyjne

- Hajdukiewicz M (red.), [\*Jak wspomagać pracę szkół. Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania\*](#), z. 1, *Założenia nowego systemu wspomagania*, Ośrodek Rozwoju Edukacji Warszawa, Warszawa 20156 [online, dostęp dn. 19.06.2016].
- Senge P., *Piąta dyscyplina*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2016 r. poz. 895).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2015 r. poz. 1214).
- [Wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych](#) [materiał filmowy] [online, dostęp dn. 12.06.2016].

## **Zalecane metody i techniki pracy**

Metody podawcze – prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe – jigsaw, analiza studium przypadku, praca z tekstem, analiza dokumentów, psychodrama, dyskusja zogniskowana.

## **Moduł IV. Rozwijanie kompetencji kluczowych w wychowaniu przedszkolnym**

### **Cele operacyjne**

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje możliwości i potrzeby rozwojowe dzieci w wieku przedszkolnym;
- definiuje elementy ośmiu kompetencji kluczowych i potrafi je odnieść do wieku rozwojowego dziecka;
- wskazuje kierunki wspomagania rozwoju kompetencji kluczowych dziecka przedszkolnego;
- wykorzystuje wiedzę dotyczącą profilu absolwenta przedszkola, stworzonego w oparciu o zapisy podstawy programowej kształcenia ogólnego i definicje kompetencji kluczowych, do planowania diagnozy pracy przedszkola;
- ma świadomość konieczności holistycznego rozwijania kompetencji kluczowych w przedszkolu.

### **Szczegółowe treści**

- Wiedza potrzebna z punktu widzenia osoby wspomagającej, dotycząca profilu absolwenta przedszkola, w świetle zadań rozwojowych wieku przedszkolnego.

- Dynamika rozwoju kompetencji dziecka rozpoczynającego edukację przedszkolną a kompetencje kluczowe dziecka kończącego etap edukacji przedszkolnej:
  - określenie wskaźników rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym w zależności od wieku.
- Przedszkole jako placówka wspierająca rozwój – diagnoza stanu wyjściowego:
  - analiza źródeł pozwalająca na identyfikację potrzeb przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci;
  - rozpoznanie indywidualnych kompetencji kluczowych dzieci, prowadzone przez nauczycieli (sposób prowadzenia rozpoznania ze szczególnym uwzględnieniem obserwacji, analiza wyników, wnioski) a wiedza dotycząca potrzeb rozwojowych przedszkola jako organizacji.
- Metody i narzędzia do prowadzenia diagnozy pracy przedszkola jako miejsca kształtowania kompetencji kluczowych:
  - realizacja celów oraz wymagania określone w podstawie programowej, z wykorzystaniem adekwatnych strategii pracy, jako droga rozwijania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
  - środowisko fizyczne przedszkola jako czynnik znaczący dla budowania kompetencji dzieci;
  - możliwości oraz ograniczenia oddziaływania dorosłych na rozwój dziecka w kontekście kształtowania kompetencji kluczowych – analiza wpływu osobistego nauczyciela;
  - rola swobodnej zabawy i zabawy kierowanej w rozwijaniu kompetencji kluczowych uczniów;
  - związek wspierania samodzielności dziecka w wieku przedszkolnym z kształtowaniem kompetencji kluczowych;
  - współpraca z rodzicami dzieci jako istotny czynnik warunkujący efektywność oddziaływań w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych dzieci;

- środowisko lokalne (wiejskie, miejskie) jako zasób przedszkola na drodze rozwijania kompetencji kluczowych dzieci.
- Wyznaczanie kierunków pracy przedszkola poprzez formułowanie celów związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych dzieci:
  - cele krótkofalowe wychowania przedszkolnego ( realizacja zadań charakterystycznych dla tego okresu);
  - cele średniofalowe wychowania przedszkolnego ( przygotowanie do roli ucznia);
  - cele długofalowe wychowania przedszkolnego ( przygotowanie do samodzielnego zdobywania wiedzy i umiejętności poprzez edukację w ciągu całego życia «lifelong learning» oraz ukazanie na tym tle poszczególnych kompetencji kluczowych, zgodnie z zaleceniami PE i RE);
  - znaczenie formułowania ww. celów dla procesu wspomagania przedszkola
- Kierunki pracy przedszkola związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych dzieci:
  - Jak wybierać priorytety w obszarze rozwoju kompetencji kluczowych dzieci?
  - Jak integrować pracę nauczycieli wokół kompetencji? Holistyczne podejście do rozwijania kompetencji kluczowych.

## Zasoby edukacyjne

- Brzezińska A., Czub M., Kaczan R., Rycielski P., [Znaczenie edukacji przedszkolnej](#), IBE, „Biblioteka Entuzjastów Edukacji”, nr 1/2013 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- [Diagnoza przedszkolna i wspomaganie dzieci w osiąganiu gotowości do nauki w szkole. Materiały edukacyjne dla nauczycieli wychowania przedszkolnego](#), ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Dumont H. (red.), Istanc D., Benavides F., *Istota uczenia się*, Wolters Kluwers, Warszawa 2013,

- Kozłowska E., Kurowska M., Kozyra A., Soból A., [Zabawa i nauka w grupie Jak to powiedzieć...? Zabawa i nauka w grupie](#), Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2006 [online, dostęp dn. 15.06.2016].
- Koźniewska E., Matuszewski A., Zwierzyńska E., [Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek \(SGE-5\) Obserwacyjna metoda dla nauczycieli](#), ORE, Warszawa 2010 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Magdalena Czub (red.), [Diagnoza funkcjonowania społeczno-emocjonalnego dziecka w wieku od 1,5 do 5,5 lat](#); IBE, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 15.06.2016].
- Marzano R. J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Matejczuk J., [Opieka i wychowanie. Wiek przedszkolny](#), [w:] Brzezińska A. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria II, *Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Matejczuk J., [Rozwój dziecka. Wiek przedszkolny](#), [w:] Brzezińska A. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria I, *Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Michałak R., Misiorna E., [Konteksty gotowości szkolnej](#), Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2006 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Muchacka B., Włoch W., [Wieloprofilowy arkusz oceny przystosowania szkolnego 6-latków](#), ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 12.06.2016].

- Ratajczyk R., Mielcarek M., [Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju. Wiek przedszkolny](#), [w:] Brzezińska A. (red.), *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, seria III, *Monitorowanie rozwoju w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 2, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 [online, dostęp dn. 12.06.2016].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977).
- Szczepkowska-Szcześniak K., Uniszewska K., Pielaszek L., Suchocka M., [Droga do samodzielności. Przygotowanie na przyjęcie dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi](#), Badanie gotowości szkolnej sześciolatków, z. 3, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2006, Dostęp w Internecie [online, dostęp dn. 15.06.2016].
- Tołwińska-Królikowska E. (red.), [Małe przedszkole w każdej wsi](#), Federacja Inicjatyw Oświatowych, Warszawa 2007 [online, dostęp dn. 12.06.2016].

### Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze – prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe – analiza dokumentów, drama, dyskusja zogniskowana, wędrujące plakaty, bank pomysłów, poker kryterialny.

## Moduł V. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych

### Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- objaśnia przebieg proces uczenia się;
- wyróżnia czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się, wynikające z najnowszej wiedzy i badań;
- uzasadnia znaczenie relacji między dzieckiem a nauczycielem w procesie uczenia się;
- identyfikuje czynniki związane z organizacją pracy przedszkola, sprzyjające procesom uczenia się;
- wskazuje związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych dzieci;
- łączy wiedzę na temat uczenia się z wiedzą dotyczącą procesowego wspomaganiu szkół.

### Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
  - etapy procesu uczenia się – od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji,
  - rozwój prostych i złożonych umiejętności (np. na podstawie taksonomii celów wg. B. Blooma) jako warunek skutecznego nauczania.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
  - podmiotowość dziecka w procesie uczenia się;



- znajomość metod i technik służących poznaniu własnych strategii uczenia się;
  - łączenie wiedzy (nowej z dotychczas posiadaną, wiedzy z różnych dziedzin), hierarchiczne porządkowanie wiedzy;
  - praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w przedszkolu i codziennym życiu;
  - wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się;
  - możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
    - relacje nauczyciel – dziecko;
    - praca zespołowa;
    - metody pracy nauczyciela;
    - indywidualizacja nauczania;
    - organizacja przestrzeni przedszkolnej.
  - Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych dzieci:
    - wiedza o przebiegu procesu uczeniu się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy przedszkola;
    - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci.

## Zasoby edukacyjne

- Borek A., Domerecka B., [Dobrze zorganizowana aktywność i bierność](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].

- Dumont H., Istanc D. Benavides F., *Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Ligęza A., Franczak J., [Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Marzano R.J., *Sztuka i teoria skutecznego nauczania*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
- Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Schaffer D.R., Kipp K., *Psychologia rozwoju. Od dziecka do dorosłości*, Harmonia, Gdańsk 2015.
- Taraszkiewicz M., Plewka Cz., *Uczymy się uczyć*, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2010.
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki A., [Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni](#), System Ewaluacji Oświaty [online dostęp dn.14.09.2016].
- Tędziągolska M., [W jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć?](#), System Ewaluacji Oświaty [online, dostęp dn. 14.09.2016].
- Rosenberg M., *Porozumienie bez przemocy*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2009.

### Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: stacje zadaniowe, dyskusja, 5Q, sześć myślowych kapeluszy.

## **Moduł VI. Metody i formy pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych**

### **Cele operacyjne**

Uczestnik szkolenia:

- wykorzystuje różne źródła informacji, w tym wyniki analizy planów pracy przedszkola, programów realizowanych w przedszkolu, do wsparcia placówki w planowaniu zmian w obszarze rozwijania kompetencji kluczowych dzieci;
- wskazuje na skuteczne sposoby dochodzenia do efektów kształcenia w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych, biorąc pod uwagę rozwój dziecka trzy-,cztero-, pięcio- i sześciolatniego
- wykorzystuje wiedzę dotyczącą metod i technik pracy, służących kształtowaniu kompetencji, w planowaniu własnych zadań jako osoby wspomagającej;
- rozumie wartość metody projektu dla kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym i wspiera nauczycieli w jej wykorzystaniu.

### **Szczegółowe treści**

- Analiza treści programowych pod kątem:
  - poszczególnych kompetencji;
  - możliwości realizacji tych treści w grupach trzy-, cztero-, pięcio-, sześciolatków;
  - łączności treści i przenikania się zakresów kompetencyjnych.

- Analiza informacji i wnioski z diagnozy pracy przedszkola jako podstawa planowania działań rozwojowych.
- Wykorzystanie metod i form pracy w rozwijaniu kompetencji dzieci w przedszkolnych – przykłady spośród poniższej listy:
  - metoda tworzenia map pojęciowych;
  - metoda twórczego myślenia J. Osborne’a;
  - ruch rozwijający V. Sherborne’a;
  - metody parateatralne: technika zmiany ról, drama, pantomima, teatr palcowy, teatr kukiełkowy, teatr cieni;
  - dziecięca matematyka E. Gruszczyk-Kolczyńskiej i E. Zielińskiej;
  - metoda Carla Orffa;
  - odmienna nauka czytania wg Ireny Majchrzak;
  - metoda aktywnego słuchania muzyki według Batii Strauss;
  - metoda barwno-dźwiękowa Heleny Metery;
  - naturalna nauka języka – program nauki czytania powstały z inicjatywy W. Pye;
  - metoda opowieści ruchowej J. C. Thulina;
  - metoda gimnastyki twórczej (ekspresyjnej) R. Labana;
  - gimnastyka rytmiczna A. i M. Kniessów;
  - wybrane metody nauczania języka angielskiego – *Working with the voice, Role-play technique, Mime and pantomime, Guesswork or puzzle, Total Physical Response, Etude or theater scene.*
- Znaczenie wiedzy dotyczącej form i metod pracy w przedszkolu dla osoby wspierającej przedszkole w planowaniu działań.
- Projekt edukacyjny w przedszkolu – przykład metody służącej rozwojowi kompetencji kluczowych w sposób zintegrowany:

- etapy tworzenia projektów edukacyjnych;
- określanie problematyki projektów w kontekście wybranej kompetencji kluczowej;
- zastosowanie metod i narzędzi właściwych w pracy z dziećmi trzy-, cztero-, pięcio-, sześciolletnimi;
- wybrane sposoby dokumentowania realizacji projektu;
- wykorzystanie potencjałów środowiska i najbliższego otoczenia przedszkola podczas realizacji projektów ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych;
- znaczenie wiedzy dotyczącej pracy projektem edukacyjnym, dla osoby wspomagającej przedszkole.

## Zasoby edukacyjne

- Adamski P., [\*Scenariusze zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem aplikacjami interaktywnych do programu edukacji przedszkolnej „Przedszkole przyszłości”\*](#), ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie: przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2011.
- Helm J. H., Katz L.G., *Mali badacze – metoda projektu w edukacji elementarnej*, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, Warszawa 2003.
- Iluk J.(red.), [\*Nauczanie języków obcych w przedszkolu i na etapie wczesnoszkolnym na przykładzie języka niemieckiego\*](#), Akademickie Centrum Kreatywności, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Iluk J., *Teoria i praktyka nauczania języków obcych w przedszkolu*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4/2008.
- Jaworowska A., *Rozwijanie sprawności receptywnej w przedszkolnym nauczaniu języka obcego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4/2008.

- Jąder M., *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009.
- Kruk J., *Doświadczenie, reprezentacja i działanie wśród rzeczy i przedmiotów: projektowanie edukacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008.
- Malec M., Szawurska A., Galas U., Dzik M., Ryżewski R., [Zestaw 50 scenariuszy zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem aplikacji interaktywnych i aplikacje multimedialne](#), ORE, Warszawa [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Poziomek U., Marszał D., Skrobek A. M., Woźniak M., [Przyrodnicza edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Poradnik](#), IBE, Warszawa 2016 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Poźniak-Bartkowiak W., [„Mały Przedsiębiorca”. Program wychowania przedszkolnego, poszerzony o treści dotyczące przedsiębiorczości, dla dzieci od 3 do 6 lat](#), [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Skura M., Lisicki M., [Matematyka od przedszkola, Metody i zasady wprowadzania pojęć matematycznych. Przygotowanie do rozumienia liczb i posługiwania się nimi](#), ORE, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].

## Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze – prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe – analiza dokumentów, drama, dyskusja zogniskowana, wędrujące plakaty, banki pomysłów, poker kryterialny, gra symulacyjna, praca w podgrupach projekty i zadanie realizowane indywidualnie i zespołowo burze mózgów, mapy myślowe, jigsow, metoda projektu.

## **Moduł VII. Wspomaganie pracy przedszkola w rozwoju kompetencji kluczowych – podsumowanie**

### **Cele operacyjne**

Uczestnik szkolenia:

- opisuje i wykorzystuje różnorodne źródła informacji dotyczące pracy placówki przedszkolnej;
- diagnozuje pracę przedszkola pod kątem kształtowania kompetencji kluczowych dzieci w wieku przedszkolnym;
- planuje działania zmierzające do aktywizacji potencjału członków zespołu nauczycielskiego w celu skutecznej realizacji zadań placówki w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych dzieci;
- wspiera nauczycieli i dyrektora przedszkola w planowaniu, realizacji i ewaluacji działań na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych dzieci;
- wyróżnia główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania – dyrektora, nauczycieli, specjalistów ds. wspomagania, ekspertów merytorycznych.

### **Szczegółowe treści**

- Efektywna współpraca w zespole w kontekście procesu wspomagania:
  - wspieranie rozwoju potencjału osobistego nauczycieli wychowania przedszkolnego a potrzeby rozwojowe placówki;
  - współpraca osoby wspomagającej z dyrektorem przedszkola radą pedagogiczną;
  - współpraca z ekspertem merytorycznym;
  - współpraca przedszkola z rodzicami
  - współpraca przedszkola z przedstawicielami środowiska lokalnego.

37

- Profil przedszkola jako jedna z metod umożliwiających diagnozę w środowisku przedszkolnym i wytyczanie kierunków działań.
- Planowanie działań przedszkola na rzecz rozwijania kompetencji kluczowych:
  - zasady formułowania celów w oparciu o metodologię SMART;
  - planowanie działań w oparciu o wytyczone cele.
- Rola osoby wspomagającej na etapie wdrażania zaplanowanych działań.
- Monitorowanie działań przedszkola w zakresie pracy nad rozwijaniem kompetencji kluczowych z zastosowaniem metod indywidualnych i grupowych.
- Projektowanie ewaluacji wspomagania w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych dziecka.
- Autoewaluacja pracy specjalisty – wykorzystanie badania w działaniu oraz tworzeniu profilu specjalisty ds. wspomagania.

## Zasoby edukacyjne

- Gocłowska A., [\*Szkoła wobec wymagań państwa\*](#), ORE, Warszawa 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Kalinowska-Tymińska I., [\*Diagnoza potrzeb rozwojowych szkoły. Kompendium wiedzy dla dyrektorów szkół i przedszkoli\*](#), „Bezpośrednie wsparcie rozwoju szkół i przedszkoli poprzez wdrożenie zmodernizowanego systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie lubańskim”, Powiatowe Centrum Edukacyjne w Lubaniu, Lubień 2015 [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Lorek M., [\*Kwestionariusz autodiagnozy pracy nauczyciela, \[w:\] Planowanie, realizacja i ewaluacja pracy nauczyciela przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej\*](#), Materiały szkoleniowe, ORE [online, dostęp dn. 23.06.2016].



- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół i organizowania sieci współpracy i samokształcenia wraz z materiałami szkoleniowymi](#) [online, dostęp dn. 10.06.2016].
- Rogala-Marciniak S., Rogala, Ł.T., *Coaching. Zbiór narzędzi wspierania rozwoju*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.

### Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze – prezentacja, wykład, film.

Metody warsztatowe – analiza dokumentów, drama, dyskusja zogniskowana, wędrujące plakaty, banki pomysłów, poker kryterialny, tworzenie map mentalnych, kolorowe kapelusze.

## Moduł VIII. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół

### Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- charakteryzuje kompetencje, które powinna rozwijać osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkół;
- określa swoje mocne strony, które wykorzysta wspomagając szkoły;
- identyfikuje swoje deficyty, które utrudnią prowadzenie wspomagani szkół;
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

### Treści szczegółowe

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomagania na czterech etapach:
  - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;

- ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
- zaplanowanie form wspomagania i ich realizacja;
- ocenę przebiegu i efektów.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomagania:
  - stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja – zadanie);
  - stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja – inni);
  - postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja – ja).
- Zasoby zewnętrzne jako wsparcie dla osoby prowadzącej proces wspomagania.
- Indywidualne cele rozwojowe oraz cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan rozwoju własnego w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół/przedszkoli.

## Zasoby edukacyjne

- Boydell T., Leary M., *Identyfikacja potrzeb szkoleniowych*, Wolters Kluwer, Kraków 2006.
- Hajdukiewicz M. (red), [Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania, z. 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015, s. 13–17 [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, [Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE](#) [online, dostęp dn. 16.09.16].

## Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca indywidualna (refleksja, autodiagnoza, planowanie), koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju.